

BISERICA și ȘCOLA.

Fóia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Despre proscomidă.

(Continuare)

După terminarea rugăciunilor prescrise pentru „luarea vremii“ întră cu tótă pietatea în sfântul altariu rostind cuvintele: „Întra-voiu în casa Ta“ etc.; și apoi apropiându-se de sfânta masă face trei închinăciuni sărută sfânta evangeliă, carea închipuiește pre însuși Dumneșeu ședând, pre Tronul său; apoi sărută sfânta masă, carea închipuiește mormântul Domnului, tronul Mântuitoriului și locuința Sa între ómeni. După acésta făcând trei închinăciuni rostesce cuvintele: „Dumneșeule curățesce-mă pe mine păcătosul, și mă mântuieșce;“ și apoi se înbracă în sfintele vestminte. Vestmintele, în cari se înbracă fețele bisericesci sunt:

a) Stichariul. Este un vestmânt comun tuturor fețelor preoțeschi. Stichariul de regulă este de colóre albă, și este simvolul curățeniei și al bucuriei revêrsate asupra întregii lumii prin rēscumpărarea neamului omenesc din robia păcatului. Sticharul pôte se fiă și de colóre roșiă, și atunci însemnăză patimile Mântuitoriului Christos, carele și-a vêrsat sângele pentru mântuirea noastră. Înbrăcându-se preotul în stichariu rostesce cuvintele: „Bucurase-va sufletul meu întru Domnul, că m'am înbrăcat în vestmântul mântuirii, și cu haina veseliei m'am îmbrăcat; ca unui mire mi-au pus mie cunună și ca pe o mirésă m'au înpodobit cu podóbă.“ Prin aceste cuvinte dă espressione preotul bucuriei, de care Dumneșeu l-a împărțit prin investirea cu darul preoției de a representa în lume îngrijirea lui Dumneșeu față de neamul omenesc și îndurarea lui cea nemărginiță față de ómeni, dovedită prin sêvșirea opului mântuirii.

b) Orariul. Este o fâșă lungă, lată cam de o palmă, carea o pörtă diaconii pre umër. La început se făcea din pânză albă. Astăzi se face din materie prețiosă. Orariul este adoptat din testamentul vechiu. Cu orariul se dedea semn poporului în sinagogele iudeilor la cetirea psalmilor și prorocilor atunci, când poporul avea să rostescă cuvântul „Amin.“ În biserica creștină s'a introdus orariul ca vestmânt propriu al diaconilor spre a arêta rëndul, în carele se sêvșesc astele sfinte ale cultului public dumneșeiesc. Orariul după interpretarea, ce i-o dă sfântul Ioan Chysostom, însemnăză „aripile ângerilor.“

c) Epitrachirul este vestmânt propriu preoților și Archiereilor. Fără epitrachir nu pôte preotul sêvșeri nici o funcțiune preoțescă. Este un orariu diaconesc pus în două spre a arătă, că demnitatea preoțescă este mai înaltă ca cea diaconescă, și semuifică, „jugul preoției“ purtat de Mântuitoriul Christos și tot de odată rêvșsarea darului lui Dumneșeu asupra preotului spre a poté sêvșeri cu demnitate sfintele lucrări liturgice. La îmbrăcarea epitrachirului preotul rostesce cuvintele: „Bine cuvântat este Dumneșeu cel ce revarsă darul său preste preoții săi“ etc. Prin aceste cuvinte preotul dă espressione faptului, că darul preoției, cu carele este investit dēnsul de Dumneșeu, este factorul activ, prin carele dēnsul din voința lui Dumneșeu sêvșesce sfintele lucrări liturgice.

d) Mâncările simbolisăză legăturile, cu cari au legate mânilor Mântuitoriului în timpul patimilor, și însemnăză puterea lui Dumneșeu, carea întăresce pre cei ce lucrăză cele sfinte. Punând preotul mâncarea la mâna dréptă rostesce cuvintele: Drépta Ta Dómne s'a prémărit întru tărie, mâna ta cea

dréptă au sfarimat pre vrăjmași, și cu mulțimea mâinii Tale ai zdrobit pre cei protivnici;“ ér la mâna stângă ȃice: „Mânile Tale m'au făcut, și m'au zidit, înțelepțoșce-mé și mé voiu învăța poruncile Tale.“

e) Felonul era la jidovi o bucată de postav, seau de pânză, în 4 cornuri, cu care se acoperea corpul. Felonul s'a introdus ca vestmânt la sêvêrșirea actelor sfinte liturgice în biserica creștină din amóre și pietate cătră Mântuitoriul Christos. În vechime purtau acest vestmânt la sêvêrșirea actelor liturgice nu numai preoții, ci și Archiereii. După esplicarea sfântului Gherman felonul însemnéză și haina cea de batjocură, în carea a fost îmbrăcat în ris de ostași Mântuitoriul Christos în decursul patimilor. Îmbrăcând preotul felonul rostește cuvintele: „Preoții tîi Dómne se vor îmbrăca întru dreptate, și cuvioșii tîi cu bucuriă se vor bucura“ etc. Prin aceste cuvinte se dă ăxpresiune bucuriei rōvêrsate pre pămênt prin faptul, că Mântuitoriul Christos prin mórtea pre cruce a dat satisfacțiune dreptății eterne a lui Dumneđeu, atât de greu vătămata prin păcatul neascultării.

f) Epigonatiul, nabadernița. Este un cuadrat, făcut din materiă prețioasă, pre carele este cusută crucea Domnului. Epigonatiul însemnéză sabia spirituală, adecă cuvêntul lui Dumneđeu, cu care trebuie sê fie armat Archiereul în contra atacurilor ereticilor și necredincioșilor și în esercițiul guvernului spiritual al bisericii. Epigonatiul se légă de brâu în partea dréptă. Epigonatiul compete Episcopului, dar se dă și preoților, cari au raag ierachic mai înalt, ca semn, că și dênșii sunt chemați a participa la guvernul spiritual al bisericii. Archiereul și preoții distinși cu epigonatiul mai nainte de a-l lega de brâu, îl sărută, și apoi rostesc cuvintele: „Încinge arma ta peste cōbza ta puternice etc.“

g) S a c o s u l. Este vestmântul, carele îl-îmbracă Archiereii de-asupra stichariului întocma ca preoții felonul. Sacosul la început îl-purtau împêrații pioși crestini. Dela împerați l'au adoptat Archiereii, și înseunéză umilința înaintea Atotputerniciei lui Dumneđeu.

h) O m o f o r u l. Este un vestmânt propriu Archiereilor; și se pune pre ambii umeri ai Archiereului spre a închipui óia carea fiind rêtăcită și apoi aflată de Mântuitoriul, o-a luat pre umerii sêi, și o-a dus la Dumneđeu Tatăl. Omoforul simboliséză rēscumpêrarea neamului omenesc prin Iisus Christos. Omoforul se pune pre umerii Archiereului, când sê-

vêrșese acte, în cari Archiereul representéză în mod direct pre Mântuitoriul, și se ia de pre umeri atunci când Archiereul înfășiséză numai pre servitoriul Altariului.

i) Mantia. Este un vestmânt lung, propriu numai Archiereilor; este de colóre purpură, și acopere întreg peptul Archiereului. În partea, carea atinge peptul Archiereului sunt cusute două icōne în formă de lespeți cuadrate. Aceste lespeți simboliséză cele două testamente, și anume: testamentul vechiu și testamentul nou, și însemnéză, că Archiereul representéză în modul sêu de gândire și acțiune învățăturile cuprinse în descoperirea dumneđeiescă a testamentului vechiu și nou. Mantia simboliséză tot de odată și plenitudinea puterii și chemării archieresci în esercițiul guvernului spiritual asupra clerului și poporului.

l) Crucea carea pōrtă Archiereul pe pept semnifică tária și sigilul credinții, cu care este armat Archiereul, precum și dragostea evangelică, de carea este însuflețit Archiereul întru propagarea cuvêntului lui Dumneđeu.

m) Engolpionul. Are forma inimii, și este făcut ca și o cutiuță, carea o pōrtă Archiereul pre pept. În internul acestei cutiuțe este sculptat chipul Mântuitoriului, sêu al Născêtōrei de Dumneđeu. Are aceeași însemnătate simbolică ca și crucea.

n) Mitra, cu care se acopere capul Archiereului la sêvêrșirea lucrărilor liturgice simboliséză cununa de spini, cu care în chip de batjocură a fost acoperit capul Mântuitoriului în timpul patimilor; și însemnéză distincțiunea, de carea a împărțăsit Dumneđeu pre Archierei prin investirea lor cu plenitudinea darului de a fi mijlocitori între om și Dumneđeu.

(Va urma.)

V. Omilie

a s-tului Ioan Chrisostom la epistola I. cătră Timotei.

18. 19. *Acésta ți-o pun la inimă, fiule Timotei, că după profetiile, cari s'au făcut mai nainte despre tine, să te lupți după dînsele cu luptă bună; păzind credința și buna conșcință, care unii lepădându-o au suferit naufragi în privința credinței.*

Demnitatea diregătoriei învățătoriale și a preoției este ceva așa de mare și minunat, încât este fap-tice lipsă de votul lui D-đeu, spre a câștiga prin alegere un bărbat demn. Așa era odiniōră, așa este acuma, premittênd, că sêvêrșim alegerea desbrăcați

de patimile omenesci, fără privire la referințe pă-mênțești, la amóre sau ură. Dacă nici nu suntem împărtașiți de Duhul sânt în gradul (în care era primii creștini), totuș ajunge buna intenție spre a învoca binecuvântarea lui D-țeu. Nici apostolii încă nu erau împărtașiți de Duhul Sfânt, când au ales pe Mathia, ci recomandându-se prin rugăciune l-au primit prin alegere în numărul apostolilor. N'au luat în socotintă nici o amicitie pămênțescă. Și așa să fie și acum la noi. Dar noi suntem în gradul cel mai mare mânați de nesocotintă, și nu observăm nici aceea, ce este clar ca lumina sórelui. Inșă dacă noi nu ne interesăm de așa lucruri mici, cum să ne descopere D-țeu cele ascunse? Dacă voi în lucruri mici nu ați fost credincioși cine vă va încredința adevăruri mari? In timpuri vechi, când nu existau considerațiuni omenesci, deveniau preoți conform „profeției.“ Ce voiește să însemneze acésta „conform profetiei“? Conform voinței Duhului Sânt. Pentru-că sub profetie nu s'înțelege numai expresiuni, cari s' referesc la viitoriu, ci și expresiuni, cari s' referesc la present, precum și Saul pe basa unei profetii a fost aflat între vase.¹⁾ D-țeu adevă i-s' descopere celui drept. O profetie a fost și cuvântul: „Deosebiți-mi mie pe Pavel și pe Varnava.“²⁾ Tot în modul acesta a fost ales și Timotei. Și aici vorbește apostolul de mai multe profetii, póte atât de aceea în urma căreia îl lăsă să-l circumcidă, și apoi de o a doua, după care îi puse mânilor, după cum dice însuș în epistolă: „Nu fii neluătoriu de samă la darul ce este în tine!“³⁾ Spre a-l încuraja și spre a-l îmbărbăta spre tresvie și priveghere, îi aduce aminte de alegere și punerea mânilor, ca și când ar fi voit să dică: „D-țeu este, care ți-a încredințat misiunea, nu o chemare omenescă te-a făcut aceea ce ești. Să nu-ți uiți de tine, nu face rușine d-țeeșce-i chemări.“

Apostolul vorbește mai departe de o „poruncă“ și acésta răsună puternic. Cum continuă? „Acésta poruncă ți-o pun la inimă, fiule Timotei!“ Ca cătră un fiu, ca cătră fiul propriu vorbește cătră el. Nu după catedră, nu ca un domn și patron, ci în tonul unui tată dice el: „Fiule Timotei!“ Expresiunea: „Ți-o pun la inimă“ s' refereste la grija, că pentru-ce să fie conservată, și că nu este de origine omenescă. N'avem porunca acésta dela noi înși-ne, ci ne-a dat-o D-țeu din grație. Dar nu numai acésta ci și „credința și buna conșciénță.“ Ceea ce ne-a dat D-țeu, să conservăm cu îngrijire. Dacă n'ar fi venit El însuș în lume, atunci n'ar exista nici credință, nici viață curată, care ni-s' predică din copilărie. Apostolul voiește să dică: eu nu sunt acela care dă

legea, ci numai acela, care află calea. Căci în expresiunea: „conform profetiei, cari s'au făcut mainainte despre tine“ zace admoniția: „de ele trebuie să ascuți, lor trebuie să urmezi!“

Ce conține deci porunca ta? „Ca să te lupți după dênsele cu luptă bună!“ Acele profetii te-au ales la chemarea ta: luptă lupta cea bună! Luptă „bună“ s' dice. Există adevă și o luptă rea, despre care dice apostolul: „V'ați dat membrele vóstre de arme pentru păcate și necurăție.“⁴⁾ Acestea luptă sub un tiran, ta sub un rege. Pentru-ce numește el tóte o „luptă“? Spre a arăta, că un rebel vioent s'a încins pentru toți creștinii și cu deosebire pentru purtătorii diregătoriei învățatoriale, încât au lipsă de arme puternice, precum sunt postul, privegherea, neîncetată chibzuință, pregătiți fiind de luptă până la sânge, trebuind să stăm în șir, și nefiind permis să deviam.

„Ca să te lupți după dênsele“ s' dice. Precum în armată nu servesc toți cu un feliu de arme, togmai așa și în biserică. Unul servește ca învățator, altul ca elev, al treilea ca laic, — tu la locul t'eu.

Dar ca să nu crédă cineva, că cu acésta s'a s'evărșit tóte, cum continuă apostolul? „Păzind credința și buna conșciénță.“ Invățătorul înainte de tóte trebuie să fie sieș învățator. Precum un general, care nu este în prima linie un soldat bun, nu póte fi un bun general, tot așa este și la un învățator. Acésta o exprimă apostolul și altădată: „ca nu cumva altora predicând eu însu-mi să mă fac netrebnic.“⁵⁾ „Păzind credința și buna conșciénță,“ ca în modul acesta să fii un conducătoriu al celorlalți, voiește să dică.

Auđind acestea, să nu desprețuim admonierile superiorilor nostrii, chiar dacă pricepem diregătoria predicatorială! Căci dacă Timotei, cu care nici unul dintre noi nu ne putem asemăna, primește admonieri și porunci, cu cât mai mult trebuie să facem noi acésta!

„Cari unii lepădându-o au suferit naufragiu în privința credinței.“ Natural. Dacă modul de viață nu este bun, nici credința nu póte merge bine. Și putem mulți observa, cari răsturnați într'un abis de păcate, s' aruncă în brațele păgânismului. Și spre a nu fi torturați prin frica de cele după mórte, caută de aș amăgi mintea, că la noi tóte sunt înșelăciune. Pierd unii credința și prin aceea, că caută a examina tóte prin rațiune. Rațiunea conduce la naufragi, credința s' asemănă cu o corabie sigură.

(Va urma.)

¹⁾ I Samuil 10, 22.

²⁾ Faptele Apostolilor 13, 2.

³⁾ I. Timotei 4, 14

⁴⁾ Romani 6, 18.

⁵⁾ I Corinteni 9, 27.

Istoria

bisericeii gr. or. române din Transilvania și Ungaria dela 1810 — 1846.

(Continuare.)

Asemenea să afirmă de iluziune deșartă și speranța, că contractele cu poporeni neuniți recomandate prin decretul imp. dela 1822 ar pute îmbunătăți mijlocele de subsistență ale clerului. Până la 1837 abia 7 contracte de acestea se încheară, deși nici ele nu erau cine știe ce. ¹⁾

Se plânge Moga la 1837 dietei, că însași emiterea mijlocitorilor comisari (din partea autorităților politice) aducea numai spese zadarnice în împrejurări, când încheierea de contracte nu era obligatorie, nici pentru popor, cu atât mai puțin pentru feudali și allodialele comunale.

La 1836 recurge Moga la tron cerând încuviințarea unui suficient sucurs măcar pe sama preoților neuniți dintre sasi din cassa allodială. Refusul categoric dela 1837 putea fi știut apriori. Universitatea săsescă încă era recercată de a-și da opinia în chestiune. ²⁾ Să vede că a trebuit a se pune și astădată deosebit preț pe vederile antagoniștilor sași.

De altcum rezoluția dela 1837 nu e în neconsonanță cu cea dela 1826, care nu a adus de fel roduri pentru desideratele noastre bisericesci.

Dreptul de-a contracta, — deși restrins — mai rămase, dar e clar și din decretul dela 1837, că comunele allodiale nu erau de fel îndatorite de a-și exercia acel drept. Prin urmare pôte rezoluțiunea din urmă trece de o constatare resp. subliniare a dispozițiunii préinalte de mai înainte cu 11 ani. Nu ne surprinde rezoluțiunea acésta, al cărei text nu-l cunoșcem. Abstenența dela ori-ce reformă, ce nu convenea conservatismului, era punctul cardinal al politiceii de stat a lui Metternich, care și sub noul domnitor Ferdinand V. conducea tot în vechiul său metod afacerile țarilor de sub dinastia Habsburgică, în un metod, care în ce privește națiunea și biserică noastră era normat de interesul manținerii poziției de drept a națiunilor și confesiunilor recunoscute.

La 1837 să întăresc de curte unii din servitorii bisericii neunite în favorul, ce li-să acordase în un decret guvernial dela 1825, adecă : ca să fie și dênșii scutiți de tacsă capului. ³⁾ Servitiile prestate de ei erau multe. ⁴⁾ Servitorii bisericilor recunoscute din

¹⁾ Textul petiției dela 1837 e: pertales enim contractus, qui tantum in 7 locis et imperfecte et manca tantum uniri poterunt et quoad eorum in effectum deductionem multifariis difficultatibus etc. . . Trausch susține, că în districtul Brașovului s'ar fi încheiat 19 contracte de felul acesta, ceea ce însă nu schimbă în esență lipsa de rezultat. Districtul Brașovului să pare că a fost și pe atunci mai bine situat materialmente. De altcum datul petiției dela 1837 este oficios.

²⁾ Trausch, op. cit. p. 34—35.

³⁾ Veđi petiția dela 1837 și Trausch op. cit. p. 30.

⁴⁾ Petițiunea lui Moga înaintată dietei dela 1837 enumeră astfel datorințele de pe atunci, a servitorilor nostri bisericeii : în una persona triplex munus circa Ecclesias obeunt, id est munus ordinarii sacristani, nec non campanatoris, ac demum cursoris postalis, qui a parte cleri populo publicandas ordinationes Regias ad ecclesias nonunitas huius dieceseos per totum principatum diffusas absque ulla mercede promovent.

Ardél erau mult mai bine tractați, decât clerul nostru. Să puteau mândri cu scutița de ori ce contribuție, cu moșii bisericesti, la cari în zadar să aștepta clerul ortodox, căci chiar și unde le mai posedea, în mare parte i-să reluară cu sila, și precum să afirmă chiar și contra opririi guverniale. ⁵⁾ Din acest fapt reese, cât de liber și arbitrar dispuneau în țară feudali atât de avari față de credincioșii ortodocși. De asemenea s'a mai înrătătit până la 1837 starea preoțimeii noastre în unele locuri din Ardeal prin aceea, că și imunitatea de deciueli usuată încă ici colo de sigur din cauza unor împrejurări locale favorabile încă să suspendă în acest period. ⁶⁾

E evident, că starca de până acum espusă a bisericeii trebuia să îndemne pe episcopul Moga la o nouă acțiune cu ocașiunea binevenită a redeschiderii dietei ardeleno la 1837. El fu la 1824 de curtea împărătescă îndrumat la acest for, la care era de altcum proprio motu necesitat și în afacerea decimelor săsești, în privința cărora nu să conformase avisului préinalt dela 1824, căci precum să exprimă în petiția sa înaintată dietei la 1837, nu credea a să pute răfui la judecătorie cu avuta preoțime săsescă.

Interesul arătat la 1834 de dietă față de biserică ortodoxă din Ardeal, avea de urmare aceea, că acum după trei ani să lega ore-care speranță de cererea intervențiunii dietei în privința îmbunătățirii situațiunii noastre bisericesci. Moga ceru la 1837 următoarele :

Să să întărescă și să să publice ⁷⁾ decretule dela 10 Mai 1816 și 20 Apr. 1820, în înțelesul cărora toți locuitorii de pe pământul regesc ar fi avut a-să bucura de a celeași drepturi. Pe basa acestora și neuniții aveau să fie admiși la funcțiuni, cari de altcum deja din evul mediu erau numai beneficiile sașilor.

Să să întărescă și să să publice decretule referitoare la tratarea mai umană a clerului ortodocs, adecă să fie ca preoții confesiunilor recepte numai în faptul vinei arestat, și să nu să ia la miliție persoane, cari aparțin clerului.

Să să ștergă răul obicei al sərbării sərbătorilor luterane în săsime și de cătră români ortodocși. Să cere scutița servitorilor bisericesti de tacsă de cap. ⁸⁾

Mai cere episcopul că și în căsătoriile micste, unde să face cununia de cătră preotul unit când una din părți e neunită să să dea jumătate din

⁵⁾ Astfel în 44 comune : Falcusa, Drago-Vilma, Szimere, Magura, Tamásháza, N.-Denk, Királyhalma, Markos, Feriház, Valdorf, M.-Feleg, Betisdorf, Agostonfalva, Sz.-Péterfalva, Pusztá Resztolczi, Kápolna, Laaz, Setsel, Lámkerék, Csikud, Frauendorf, Zsermar, Hégghig, Tamáspatak, Toplița, Deda Liget, Szász-Uj-falu, Oroszpatak, Balástelke, Beretzki, Kajla, Krakau, Szarak-szem, Drombari, Krakova-Feri, veđi petiția dela 1837.

⁶⁾ Tot acolo.

⁷⁾ După o legiure dela 1791 marele principat avea a-să guverna după legi dietali. Nu ne mirăm deci, dacă Moga supune dietei chiar și rescripte împărătesci spre întărire. Veđi și Papiu Ilarion op. cit. v. I. p. 124.

⁸⁾ Aséstă concessiune era dealtcum aprópe de un secol deja făcută, și aici probabil mai mult întărirea ei s'ar fi tinit.

tacsa de cunună parochului părții neunite, și să fie scutit nu numai de contribuții, ci și înzestrat cu „fonduri parochiale interne,” adică cu locuință; și „externe” adică cu cele necesari pentru nutreț; pe pământul regesc să fie ajutat din cassierele alodiale; în „fiscalități” adică în locuri aparținătoare de a-dreptul fiscului din cassierele numite dominale sau din cele „a-le confraternității;” în locurile dela munți, unde de astfel de ajutoare numai clerurile „primite” să bucurau și anume mai mult pe nedrept, cât pe drept, căci precum se afirmă în această petiție, la cassierele amintite în mai mare măsură ar fi contribuit neuniții fiind ei mai numeroși.

Să rogă apoi Moga de dietă, că dacă ajutorirea clerului său nu s'ar pute efeitui, să se înzestreze cel puțin cu „fond intern și extern,” resp. cu porții canonice, apoi cu scutița de robote și de taxe.⁹⁾

Replicând la cunoscutul imp. dela 1824 cerea pentru ajutorirea clerului său din cassierele alodiale, care fu la anul numit refutate de către curte din motiv, că aceste case de bani ar avea altă menire, o sprijinește episcopul acum și cu provocarea la rescriptul imp. dela 10 Mai 1816, care pusese de scop al acestor cassierii și promovarea culturii poporului român din săsime. Roga deci dieta pentru sprijinirea propunerii sale, că bare-mi alodiile comunale române să ajutoreze parochii lor ortodoxi, așa precum sprijiniau cele săsești preoții lor.

În fine adaugă Moga, ca să se scutască preoțimea sa și de impozitele grele a-le decimelor; dacă nu de tot, cel puțin de cele prea umilitoare de pe pământul săsesc, unde luau nu numai „păstorii” sași din serviț, dar și cei ce încetaseră de a mai funcționa ca atari, dela clerul nostru, ba trebuiau prestate în persoană chiar și de pe pământuri numai arândate ori lucrate în parte.

În această petiție scrisă de episcopul român neunit din Transilvania și așternută dietei ardeleni dela 1837 din Cluj, era cerută absolvarea preoțimei de grăua suportare a decimării, și istoric întemeiată, anume prin mandatele principelui Apafi dela 1676 și 1682, cari încă se află în fragment alăturate. — Ba mai făcea parte din temeiturile istorice ale petiției în cauza decimelor chiar și memorabilul privilegiu săsesc dela 1224, așa numitul „Freibrief” al sașilor sau documentul andrean. Că să alege tocmai acest decret de privilegiu dat de regele Ungariei Andrei al II-lea oșpeților teutoni așezați pe pământul regesc din Transilvania, evident provin din cre-

⁹⁾ În aceste taxe sunt de sigur a se recunoște așanumitele „taxae in recognitionem domini.” E curios, că în această petiție e vorba și de scutița clerului de robotă, căci nicăiri nu mai așăm de robotă preoților noștri în acest timp. La istoricii, cei ce reflectază la această cestiune, dăm numai de mai sus menționatele taxe prestate de preoții neuniți domnului de pământ, așa d. e. la Benigni, Statistik und Geografie des Großfürstenthums etc. 1837, fasc. 2 p. 67. Prin urmare credeam, că aceste taxe în toate locurile din Ardeal supliniau robotă. În urma datului din cestiune al petiției dela 1837 suntem aplicați a crede, că în unele locuri, se mai siliau preoții ortodocși și la robotă.

dința bunului Moga, de a pute din unitatea acolo enunțată a poporului de pe pământul regesc, anume din unitatea Teutonilor, cari ceruseră și primiră privilegiul andrean, deduce nu numai unitatea întregului popor de mai târziu (fără deosebire de naționalitate și confesiune) din săsime, dar și cea a întregului cler (asemenea fără deosebire de conf. și naț.) în favorul cărnia ar fi fost hotărât andreanul decimele. Prin urmare pe basa acestui document pretindea Moga pe sēma preoților neuniți decimele poporenilor lor, de pe pământul regesc.

De altcum între nouele produse ale intoleranței săsești amintește el și escluderea tinerilor români dela industrie, ce era și de familiile preoțești neunite îmbrățișată.¹⁰⁾

Istoricul petițiunei dela 1837 e de asemenea interes. Protocolele dietei ardeleni dela 1837-8 arată, că suplica lui Moga cetită abia în ședința 105 a dietei anume la 29 Ianuar 1838 după 9 și 1/2 luni dela deschiderea ei¹¹⁾ fu predată unei comisiuni spre censurare și referadă.¹²⁾ Nu știu, să se fi cetit această referadă în sesiunea de atunci a dietei.

Dacă nu a întâmpinat petițiunea din cestiune la cetire, generală indignațiune a membrilor dietali ca la 1791, avem să ascriem această numai îndreptării ascuțitului ei contra națiunei săsești, ce nu era présuferită pe atunci de covârșitoarea majoritate a reprezentanților celorlalte două națiuni legiuitoare, anume de maghiai și săcui.¹³⁾

Minoritatea dietei, deputații sași, pretinse numai decât a-ise împărtași pe un timp actual petiției, pentru a nu rămâne datori cu răspunsul.¹⁴⁾

De combaterea petiției lui Moga se și achitaseră sașii la 1844. Atunci apăru broșura bărbatului lor de încredere, Iosif Trausch. Broșura este intitulată: „Bemerkungen über die vom siebenbürgischen griechisch nichtunierten Bischof Herrn Basilius Moga im Jahre 1837 den zu Hermannstadt versammelten Landesständen unterlegte Bittschrift.” Aprețierile publicate asupra acestei broșure privită de ambele părți contrare a-le generației de atunci (Români și

¹⁰⁾ Întreaga petițiune în limba originală, cea latină, se află la Trausch op. cit. p. 1-21, ér în traducere română, deși în unele locuri neînțeleasă, se află în Fôia pentru minte, animă și lit. 1840, în doi numeri, anume unul dela finea lui Oct. altul dela începutul lui Noemvrie.

¹¹⁾ Barit op. cit. v. I, p. 605 - 606.

¹²⁾ Fôia pentru minte etc. 1840 Nr. 1 din Nov.

¹³⁾ Eug. v. Friedenfels: Josef Bedeus v. Scharberg, Beiträge zur Zeitgeschichte Siebenbürgens im 19. Jahrhundert. Wien 18.6. tom. I. p. 47 ssg.; Hienz op. cit. p. 53.

¹⁴⁾ În protocoalele dietei dela 1837-8 se dice relativ la suplica din cestiune următoarele: „În sesia C. o. din 2/1 1838 a diecesei transilvanice s'a cetit în anul staturilor și a Rândurilor, cari și hotărâră, ca aceste rugăminte cu 32 bucăți alăturate să se dea comisiei rânduie spre a pune în rând și a prețui plângerile clerului cu același privilegiu. Deputatul Sibiului D. Simion Schreiber a cerut în numele tuturor deputaților sași, că având ei primii a-și da părerile asupra cererii clerului neunit, să li se împărtașescă petiția spre studiare. Staturile și Rândurile răspuseră, că pomenita rugăminte s'ar fi dat la publicație, este de prisos o altă împărtașire.” Fôia pentru minte etc. 1840 Nr. I. din Noemvrie din orszög-gyűlési jegyzőkönyv 1837 p. 416.

Sași) din punctul de vedere al interesului lor, natural; că nu puteau fi obiective.¹⁵⁾ Fiind-că se mărginește apröpe exclusiv la argumente istorice ajustate abia ici colo de vederi practice lasă förte mult de dorit.¹⁶⁾

Dar suplica lui Moga dela 1837 nu ajunse a întimpina nici deplina aprobare a conaționalilor contipurenii. Astfel însuși istoricul G. Bariț pe atunci intemeetor al primei gazete române în Brașov — condamna abaterea lui Moga dela punctele petițiunei dela 1791 adecă mărginirea de a emancipa numai clerul și poporul român neunit de pe teritoriul săsesc.¹⁷⁾

Diferința accentuată între petițiile dela 1791 și 1837 în privința bisericească se remarcă mai ales în împrejurarea, că Moga intrelăsase de a cere și eliminarea numelui de „tolerată“ al bisericeii sale. (va urma) *Iulian Suciu.*

D I V E R S E.

* *Anunț literar.* În editura tipografiei diecesane din Arad a apărut de sub tipariu: „*Calendarul pe anul dela Christos 1897. Anul XVIII. Prețul 30 cr.*“ Acest calendaru se estinde pe 110 pagine octav și pe lângă partea calendaristică, mai are și o parte literară förte interesantă și stă la nivoul calendarelor din anii trecuți apărute în editura tipografiei noastre. Se pöte procura direct dela tipografia diecesană din Arad sau dela librăriile mai însemnate din țară.

* *Promosiune.* În 24 Octomvre st. n. a. c. a fost promovat în aula universității din Budapesta d-nul Sever Ispravnic candidat de advocat în Arad la gradul de *doctor* în științele juridice. — Felicitările noastre!

† *Necrolog.* În 16/28 Octomvre a trecut la cele vecinice vrednicul paroh din Cerneteaz Ioan Lucața

¹⁵⁾ După apretierea filosasului ungar Br. Ios. Kemény elaboratul este: „resultatul unui studiu temeinic de isvöre.“ după cea împrumutată a lui Bariț, ar fi fost păcat de banii dați pentru tipărirea aceleia. Kurz. Magasin für Geschichte etc. 1845, I. Bd, 10 Heft, p. 9-1; Bariț op. cit. v. I p. 625.

¹⁶⁾ În broșura lui Trausch, (adî forte rară) pe care Bariț une-ori o confundă cu cea a lui I. C. Schuller apărută tot la 1844, dar merită ca respuns la o petiție română dela 1842, fiecare punct al suplicei lui Moga dela 1837 e temeinic analizat și apröpe numai cu argumente istorice combătut. Cuprinde o mulțime de legi, cari de cari mai vechi, adunate spre apărarea istorică a decimailor săsesci. Referitor la serbătorii dice, că silind sașii pe neuniții de pe teritoriul regesc la serbarea serbătorilor luterane, nu făceau alta decât se conformau prescriptelor din Approbate. Dar doresce și Trausch, că se urmeze pe viitor și sașii din pământul liber regesc esemplului celorlalte biserici recunoscute din comitate, unde nu se mai siliau neuniții la serbarea și a serbătorilor lor, dar delăturarea rëului o crede mai ușor prin adoptarea calendariului gregorian de cătră neuniți. Cât despre contribuțiuni, vede Trausch (op. cit. p. 3) împreună cu soțul său de luptă I. C. Schuller (op. cit. p. 119) o tratare egală în faptul, că clerurile recepte încă erau supuse contribuției de pe pământurile ce le mai aveau pe lângă porțiile canonică. Apoi sustine el, că dotarea unui cler mai puțin cult, ar fi în dauna statului. (op. cit. p. 6) Pentru cererea de dispensării clerului ort. rom. din fundus regius de decime conform decretelor dela 1676 și 1682, e lucru firesc, că Trausch respunse, că pretinsul drept nu se pöte intemeia pe aceste decrete. Ele nu ar fi privit după densul și preoții sași, decât numai pe unii decimători arëndatori ai fiscului în Săsimie. Cu privire la documentul andrean, din care deducea Moga chiar și necesitatea inzestrării și a preoților lui din pământul săsesc cu decime, obiecta, că documentul andrean a fost dat numai sașilor.

¹⁷⁾ Op. c. v. I p. 605.

în etate de 48 ani; născut în comuna Șibiș lângă Beiuș; a lăsat după sine 6 orfani și pe fiul său Mihai Lucața preot în Arad-Gai cu familia. A fost membru ord'nar al scaunului protopresb. din tractul Timișorei. La înmormântare între rudenii am văduț și pe d-nii Mihai Șerban jude de tribunal din Seghedin, și pe adv. G. Șerban — numeros popor din comună, și inteligența din jur.

Înmormântarea s'a efeptuit în 30 Octomvre la 10 öre a. m. Ceremonialul l-a sêvêșit părintele protopresbiter tractual Dr. Traian Putici, asistat de preoții: At. Paulișan din Murani, Paul Frișcun din Giroc, Iosif Rădneanț din St. Andraș, Ioan Mihailovici din Murani, Ioan Istin din Mehala, Nicolae Darabanț din Izvin, Igație Spen din Cerneteaz, Trifu Petcu din Giroc, Nicolae Micluta din Parța, Georgie Lupșa din Șag și Iuliu Toldan din Remetea. — Invetătorii: Savu Miescu din St.-Andraș, Eutimie Milosav din Murani și inv. emerit din Cerneteaz: Oprean, Paul Ludae și Sreda Crăciunescu. Rêspur-surile le-a dat nimerit corul din Cerneteaz.

La finea prohodului părintele protopresbiter Dr. Tr. Putici ținu o frumösă envântare funebrală, în care dete expresiune durerii ce o suferă biserica și poporul nostru credincios din Cerneteaz prin trecerea prea timpurie din această viață a vrednicului preot I. Lucața. Predica produsê adêncă impresie. Tot publicul a fost mișcat până la lacrimi.

Fie-i țărina ușöră și memoria binecuvântată!

† *Necrolog.* În 25 l. tr. a rëposat veteranul paroch din Utvin Emanuel Demetrovici și s'a înmormântat în 27 l. tr. v. în Timișóra. Ceremonialul înmormântării s'a sêvêșit prin părintele protopresbiter Dr. Traian Putici asistat de preoții: Vincențiu Schelagian de Timișóra-Fabric, Pavel Frișcan din Giroc; Ioan Istin din Mehala; Iosif Rădneanț din St. Andraș; Al. Muntean preot castrens în Timișóra; Ioan Popu din Ghirodu; Nicolae Groza din St. Mih.-rom.; Trifu Petcu din Giroc, Georgie Lupșa din Șag și Ioan Plavoșin din Hodoni. La finea serviciului părintele protopresbiter a ținut un acomodat cuvânt funebral relevând meritele defunctului. — Fie-i țărina ușöră și memoria binecuvântată!

* *Cea mai mare corabie din lume.* Dilele aceste s'a asvărilit în apă, în orașul Hamburg, cea mai mare corabie din lume. Corabia e destinată pentru transporturi de persöne și se numește Barbarossa. Corabia e colosală și fără păreche, e un cap de operă și o învingere a tehniceii moderne. E interesant, că în mijlocul corabiei se ridică un edificiu cu douê etage și de 256 pași în lățime, care este arangiat pentru pasagerii din clasa I și a II-a. Restaurante spațiose, săli de ecură, de conversație, de diferite jocuri aprovizionate cu tôte comoditățile moderne au loc pe corabie. Afară de această mai e loc pe coveră pentru vre-o 2 mii călători. Pentru pregătirea apei de bêt s'a instalat un aparat, cu care se pregătește din apa sărată a mării 18 litre apă bună de bêt pe și. Corabia Barbarossa are 20 de luntii de scăpare și e luminată cu 650 lămpi electrice. Tôte mașinile acomodate la această corabie uriașă lucrêză cu o putere de 3500 cai.

* *Convertirea unei principese Indiane la creștinism.* Sora cea mai tinëră a Maharadjei din Nuporea (India), princessa Laga Krishnamani, se va căsători în curênd cu prințul Francisc Iosif Teck, care e înrudit de-apröpe cu familia domnitöre din Anglia. Prințul a fost oficer de cavaleriă în India și aci a făcut cu-

dacă va putea arăta progres cu elevele, va fi întărită definitiv.

Curtici, din ședința comitetului parochial, ținută în 29 Septembrie (11 Oct.) 1896.

Comitetul parochial.

In conțelegere cu: Dr. IOAN TRAILESCU, m. p. protopresbiter, inspector de școle.

—□—

Pentru ocuparea postului de capelan temporal la parochia ort. rom. st. Ilie din **Timișoara-Fabric**, se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în foia diecesană „Biserica și Școala“

1) Dotațiunea se compune: 1) din relutul sesiunii parohiale de 420 fl. anual, care se plătesce regulat și lunar decursiv la cassa magistratului orașenesc, o parte rezervată, de anual 190 fl. După trecerea din viață a preotului (paroch) concernent, relutul întreg îl va beneficia capelanul ales; 2) stola usuată, prețuită cel puțin la 120 fl.; 3) birul preoțesc dela 120 de case și respective familii ce aparțin la parochia à 1 fl. anual 120 fl.; 4) din venitul stolar al parohiei ppresbiterale la casul de suplinire 1/3 parte; ceea ce inse subsumeză o stipulare particulară între capelan și P. O. Domn ppresbiter-paroch; 5) din partea comunei bisericesci un ajutor anual de 50 fl. în număr, numai pe durata capelaniei. Alesul primește asupra sa obligamentul, ca să provadă regulat și permanent serviciul divin în biserica s. Ilie.

Parochia fiind de classa primă, dela competenți se cere ecalificațiunea prescrisă în §. 15 lit. a) a Regulamentului pentru parochii. Incât nu s'ar presenta inse recurenți cu ecalificațiune pentru parochii de classa primă, se vor admite la candidare și recurenți cu ecalificațiune de classa a doua.

Recursele sunt a se înainta în termenul de sus la P. O. oficiu ppresbiteral în Timișoara (Fabric). Reflectanții vor avea să se presente în vre-o Duminecă ori sârbătoare în s. biserică dela s. Ilie, cu observarea §-lui 18 din Regulamentul pentru parochii, spre a-și arăta desteritatea omiletică și rituală.

Din ședința comitetului parochial, ținută în Timișoara-Fabric, la 30 Septembrie 1896.

Paul Rotariu, m. p. *Traian Lungu, m. p.*
presed. com. par. notarul com. par.

Cu consensul ppresbiterului: DR. TR. PUTICI, m. p.

—□—

Pe baza conclusului Ven. Consistoriu gr. ort. român arădan dt. 24 Septembrie 1896 Nr. 5244 se escrie concurs pentru îndeplinirea postului de crescător la asilul anual permanent (állandó menedékház) de copii din **Șiria**, cu termen de alegere pe **10/22 Novembre 1896**.

Emolumentele sunt: 1) Cuartir și grădină; 2) salariu 120 fl. v. a.

De curatorat, scripturistică și spesele de conferințe se va îngriji comuna bisericescă.

Competenții sunt avertați petițiunile lor instruate conform art. de lege XV. din 1891, a-le subscrerne inspectorului tract.: Georgiu Popovici protopresbiter în **Șiria (Világos)** până esclusive în 8/20 Novembre 1896.

Din ședința comit. paroch. **Șiria** dela 15/27 Septembrie 1896.

Dr. Iacob Hotaran, m. p. *Vasile Popovici, m. p.*
preside. preot notar adhoc.

În conțelegere cu; GEORGIU POPOVICI, m. d. protopresbiter inspector.

—□—

Pentru deplinirea parohiei vacante de classa a III-a din **Tesiu**, se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare.

Beneficiile parochiale sunt: una sesiune de pământ, stola usuată și dela 74 numere de case delafie-care casă câte 15 litre de grâu și 20 cr. în bani.

Recursele ajustate după recerințe sunt a-se trimite oficiului protteral din **Bélinez** cottui **Timiș**, érá recurenții vor avea să se prezenteze în sta biserică spre ași arăta desteritatea în cele rituale

Comitetul parochial

În conțelegere cu mine: IOSIF GRĂDINARIU, m. p. protopop.

—□—

Pe baza decisului Ven. Consistoriu aradan de dt. 24 Septembrie 1896 Nr. 5242 se escrie concurs pentru îndeplinirea stațiunii învățătoresci dela școala a treia din comuna **Șiria**. (Cremenise) cu termen de alegere pe **10/22 Novembre 1896**.

Emolumentele sunt: a) cuartir liber cu grădină; b) salar 300 fl.; c) 100 fl. pentru instruirea și conducerea corului vocal. Suma acesta se va pune în curentă alesului numai până atunci, până când va instrua și conduce corul d) 12 orgii lemne, din care are a-se încălzi și sala de învățământ; e) 35 fl. pentru curatorat, având a îngriji ca tot la 2 septemâni sala de învățământ să fie șuruită și de un metru calculat dela padiment în sus vărută, nu altcum de trei ori pe an vărută tótă; f) De scripturistică și spese conferențiale se va îngriji epitropia culturală.

Să notifică, că candidat și ales nu pôte fi numai cel ce va dovedi capacitatea instruirii și conducerii corului vocal.

Reflectanții au a-și subscrerne petițiunile lor instruate conform prescriselor inspectorului Georgiu Popovici protopresbiter în **Șiria (Világos)** până la 8/20 Novembre 1896 esclusive, având a-se presenta în vr'o Duminecă séu sârbătoare în s. bis. spre a-și dovedi desteritatea în cant și tipic.

Dat din ședința comit. par. dela 15/27 Sept. 1896.

Nicolau Lazarescu, m. p. *Vasile Popovici, m. p.*
preside ad hoc. notar ad hoc.

În conțelegere cu: GEORGE POPOVICI, m. p. protopresbiter.

—□—

Pentru îndeplinirea parohiei a treia de classa I-a din Comuna **Șiria**, pe baza decisului Ven. Consistoriu aradan dt 23 Septembrie 1896 Nr. 4936 se escrie concurs cu termen de alegere pe **10/22 Novembre 1896**.

Recurenții sunt avertați a și instrua petițiunile conform §-lui 15 lit. a) din „Reg. pentru parochii“ și a-le subscrerne părintelui protopop Georgiu Popovici în **Șiria (Román-Világos)** până la 8/20 Novembre 1896 esclusive.

Recurenții sunt poftiți a-și dovedi desteritatea în cant, tipic și oratorie. Cel ales e obligat a predica totdeuna la st. liturgie când e septemânar.

Să notifică, că alesul va suplini în agendele preoțesci pe părintele protopop-paroch atunci când acesta va fi ocupat cu agendele oficiose ca protopop și inspector.

Din ședința comit. par. dela 6/18 August 1896.

Nicolau Lazarescu, m. p. *Alexiu Doboș, m. p.*
preside. notar.

În conțelegere cu: GEORGIU POPOVICI, m. p. protopresbiter.

—□—